

УДК 349.42

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V50(2025)-10

Золотницька Ю. В., кандидат економічних наук, Відділ ринків та продовольчої безпеки, Інститут ринків і конкуренції, Варшавський економічний університет SGH, м. Варшава, Польща

ORCID ID: 0000-0002-9278-0707

e-mail: yzolat@sgh.waw.pl

Нормативно-правове забезпечення державної підтримки сімейного фермерства в Україні

Анотація. Стаття розкриває ключові аспекти чинного нормативно-правового забезпечення державної підтримки сімейного фермерства України. Здійснено оцінку системи нормативно-правового забезпечення сімейного фермерства в Україні, яка характеризується суттєвими змінами, спрямованими на покращення умов ведення фермерського господарства. Встановлено, що попри позитивні зміни, нормативно-правове середовище в Україні продовжує мати низку серйозних проблем, що перешкоджають ефективному розвитку сімейного фермерства, а саме: нечіткість правових норм, обмежений доступ до фінансів, високе податкове навантаження, відсутність комплексної стратегії. Порівняльний аналіз державної підтримки сімейного фермерства в Україні та країнах ЄС дозволив виокремити різні підходи до фінансування та стимулювання фермерських господарств, що визначають рівень їхньої конкурентоспроможності та ефективності. Встановлено, що проблеми розвитку сімейного фермерства в Україні частково збігаються з викликами в інших країнах (бюрократія, податкове навантаження, фінансова підтримка). Запропоновано модель удосконалення нормативно-правового забезпечення сімейного фермерства в Україні, що базується на комплексному підході до реформування законодавчої та фінансової підтримки. Модель включає чотири ключові напрями: спрощення бюрократичних процедур, підвищення доступності фінансових ресурсів, адаптацію законодавства до реальних потреб фермерів та розвиток кооперації. Реалізація моделі удосконалення нормативно-правового забезпечення сімейного фермерства в Україні сприятиме зниженню бюрократичного навантаження, покращенню доступу до фінансування, створенню сприятливого законодавчого середовища та розвитку фермерських об'єднань, що дозволить значно посилити роль сімейного фермерства в економіці України.

Ключові слова: державна підтримка; сімейне фермерство; модель нормативно-правового забезпечення; розвиток.

Yuliia Zolotnytska, PhD, Food Safety Market Unit, Institute of Markets and Competition, SGH Warsaw School of Economics, Poland

Regulatory and Legal Framework for State Support for Family Farming in Ukraine

Abstract. Introduction. The article reveals key aspects of Ukraine's current regulatory and legal framework for state support of family farming. The regulatory and legal framework for family farming in Ukraine has been evaluated and found to be characterized by significant changes aimed at improving farming conditions. Despite the positive changes, it has been established that the regulatory and legal environment in Ukraine continues to have serious issues hindering the effective development of family farming. These issues include unclear legal norms, limited access to financing, a high tax burden, and a lack of a comprehensive strategy.

Purpose. A comparative analysis of state support for family farming in Ukraine and EU countries revealed different approaches to financing and stimulating farms, determining their level of competitiveness and efficiency. We found that the problems of family farming in Ukraine partially coincide with the challenges in other countries, such as bureaucracy, tax burdens, and lack of financial support.

Results. A model is proposed to improve the regulatory framework for family farming in Ukraine, based on a comprehensive approach to legislative and financial reform. The model encompasses four essential components: streamlining bureaucratic processes, enhancing financial resource accessibility, aligning legislation with the practical needs of farmers, and fostering collaboration.

Conclusions. Implementing a model to improve regulatory and legal support for family farming in Ukraine will reduce the bureaucratic burden, improve access to financing, create a favorable legislative environment, and develop farmer associations. This will significantly strengthen the role of family farming in the Ukrainian economy.

Keywords: state support; family farming; regulatory and legal framework model; development.

JEL Classification: K10; Q12; Q18.

Постановка проблеми. Сімейне фермерство відіграє ключову роль у розвитку аграрного сектору України, забезпечуючи зайнятість у сільській місцевості, сприяючи продовольчій безпеці та підтримуючи місцеві економіки. Водночас ефективне

функціонування цього сектору неможливе без чіткої нормативно-правової бази, яка визначає умови створення, діяльності та державної підтримки сімейних фермерських господарств. Правове регулювання сімейного фермерства в Україні базується

¹Стаття надійшла до редакції: 11.03.2025

Received: 11 March 2025

на низці нормативно-правових актів, що визначають правовий статус, умови створення, податкові стимули та державну підтримку для фермерських господарств.

Земельний кодекс України визначає право власності та користування землею для ведення фермерського господарства, регулює порядок отримання земельних ділянок у власність або оренду для сільськогосподарського виробництва [12]. Закон України «Про фермерське господарство», який встановлює правовий статус сімейного фермерського господарства, визначає порядок його створення, реєстрації та діяльності, передбачає можливість отримання державної підтримки та спрощеної системи оподаткування [17; 23]. Закон України «Про кооперацію», який регулює можливості кооперації фермерів для спільного ведення сільськогосподарської діяльності, визначає правові засади створення та функціонування сільськогосподарських кооперативів [20]. Податковий кодекс України запроваджує спеціальні податкові режими для сімейних фермерських господарств, визначає умови спрощеного оподаткування для малих фермерських господарств [16; 18]. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» регулює механізми фінансової допомоги сімейним фермам [19]; Концепція розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки передбачає стратегію державної підтримки малих фермерських господарств [22]. Закон України «Про особисте селянське господарство» визначає правові умови ведення господарства без обов'язкової реєстрації як підприємницької діяльності [21].

Однак попри певну відповідність та достатність законодавчої бази, існують проблеми нормативно-правового регулювання, які гальмують та ускладнюють розвиток сімейного фермерства. Вважаємо, що удосконалення чинного законодавства, зокрема у сфері доступних механізмів фінансової підтримки, сприятиме сталому розвитку сімейного фермерства та забезпеченню конкурентоспроможності українських фермерів на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аспекти державної фінансової підтримки сільськогосподарських виробників різних форм господарювання у пріоритеті наукових досліджень широкого кола відомих вітчизняних науковців. Дослідженнями Лупенка Ю., Шпикуляка О., Месель-Веселяка В. окреслено роль державної політики у становленні аграрного ринку і сімейних фермерських господарств [13]. Роль підтримки держави та цілей сталого розвитку України в контексті трансформації особистих селянських господарств у сімейні фермерські досліджували Малік М., Шпикуляк О., Мамчур В. та інші видатні науковці [14; 15]. Проте в контексті актуальних змін нормативно-правового

забезпечення функціонування аграрного сектору та сучасних викликів, питання державної підтримки сімейного фермерства потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення окремих аспектів чинного нормативно-правового забезпечення державної підтримки сімейного фермерства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система нормативно-правового регулювання сімейного фермерства в Україні включає базові закони, що регулюють земельні відносини, податкові режими, кооперацію та державну підтримку.

Останні роки відзначилися суттєвими змінами у законодавстві України, спрямованими на покращення умов ведення фермерського господарства. Аналіз змін у законодавстві за останні роки та їх наслідки доводять наступне.

1) Основні законодавчі ініціативи та їхній вплив:

- Прийняття Закону України № 2497-VIII (2018) дозволило офіційно реєструвати сімейні фермерські господарства без статусу юридичної особи, що значно спростило ведення господарської діяльності для малих фермерів.

- Запровадження пільгової системи оподаткування (2019) передбачило можливість спрощеного оподаткування для сімейних фермерів, що сприяло зниженню податкового навантаження.

- Державна програма підтримки фермерських господарств (2021) дозволила залучати грантове фінансування для розвитку сільського господарства, однак через складні процедури доступ до цих коштів обмежений.

- Земельна реформа (2021-2023) відкрила ринок землі, що дозволило сімейним фермерським господарствам купувати земельні ділянки у власність, але проблема доступності фінансових ресурсів для цих операцій залишається актуальною.

2) Наслідки законодавчих змін:

- Полегшення реєстрації фермерських господарств сприяло їхньому зростанню.

- Зменшення податкового навантаження допомогло частково вивести діяльність малих фермерів з «тіні».

- Земельна реформа створила можливості для придбання землі, але через високу вартість землі більшість малих фермерів не змогли скористатися цим правом.

3) Оцінка проблем у нормативному регулюванні.

Попри позитивні зміни, нормативно-правове середовище в Україні продовжує мати низку серйозних проблем, що перешкоджають ефективному розвитку сімейного фермерства (табл. 1).

Таблиця 1 Проблеми нормативно-правового забезпечення сімейного фермерства

№	Проблема	Опис
1	Нечіткість правових норм	Деякі положення законодавства мають загальний характер, що створює правову невизначеність для фермерів.
2	Обмежений доступ до фінансів	Складні процедури отримання державної підтримки ускладнюють доступ до фінансових ресурсів.
3	Високе податкове навантаження	У разі офіційної реєстрації фермерські господарства можуть зазнавати значних податкових витрат.
4	Відсутність комплексної стратегії	Недостатня інтеграція політики підтримки фермерства у загальну аграрну стратегію країни.

Джерело: обґрунтовано автором

Таким чином, можна виокремити чотири основні проблеми, кожна з яких суттєво впливає на розвиток цього сектору.

Перша проблема – нечіткість правових норм. Відсутність чітко визначених законодавчих положень створює правову невизначеність для фермерів, що ускладнює процес реєстрації, ведення господарської діяльності та отримання державної підтримки. Фермери змушені витратити додаткові ресурси на юридичні консультації та розв'язання суперечливих питань, що знижує ефективність їхнього функціонування.

Друга проблема – обмежений доступ до фінансів. Однією з ключових перешкод є складні процедури отримання державної підтримки, які ускладнюють доступ фермерів до фінансових ресурсів. Високі вимоги до документального оформлення, бюрократичні затримки та обмежений обсяг виділених коштів обмежують можливості розвитку малих господарств.

Третя проблема – високе податкове навантаження. Попри наявність податкових пільг,

офіційна реєстрація сімейного фермерського господарства може призводити до значного податкового навантаження. Це особливо актуально для малих фермерів, які мають обмежені фінансові ресурси та не можуть конкурувати з великими агропідприємствами.

Четверта проблема – відсутність комплексної стратегії. Недостатня інтеграція політики підтримки фермерства у загальну аграрну стратегію країни призводить до фрагментарності реформ та відсутності єдиної державної програми розвитку цього сектору. Це ускладнює довгострокове планування та створення стабільного середовища для сімейних фермерських господарств.

У багатьох країнах сімейні ферми є основою сільського господарства, і державна політика спрямована на їхню підтримку через фінансові стимули, правові механізми та програми розвитку. Проте аналогічні проблеми, як і в Україні, спостерігаються в різних країнах, хоча способи їх вирішення можуть відрізнятися (табл. 2).

Таблиця 2 Міжнародний досвід правового регулювання сімейних ферм та розв'язання проблем

Країна / Регіон	Основні проблеми сімейних ферм	Способи вирішення
Європейський Союз (Франція, Німеччина, Польща)	- Бюрократичні труднощі при отриманні субсидій. - Високі екологічні вимоги для малих ферм.	- Спрощення адміністративних процедур через цифровізацію (онлайн-реєстрація та подача документів). - Надання консультаційних послуг та субсидій для переходу на екологічне виробництво.
США	- Велика конкуренція з боку агрохолдингів, що знижує доходи малих фермерів.	- Державні гранти та податкові пільги для малих фермерських господарств. - Страхування врожаю для зменшення фінансових ризиків. - Кооперація фермерів для зниження витрат на логістику та збут продукції.
Канада	- Нестача молодих кадрів у сільському господарстві.	- Державні програми кредитування молодих фермерів. - Освітні програми, що популяризують аграрний бізнес серед молоді.

Джерело: узагальнено автором на основі: [1; 2; 3; 6; 10; 11]

Дані таблиці 2 доводять, що проблеми сімейного фермерства в Україні частково збігаються з викликами в інших країнах (бюрократія, податкове навантаження, фінансова підтримка). Досвід ЄС, США та Канади показує, що ефективними механізмами для їх

подолання є спрощення процедур, цифровізація, податкові стимули, кооперація фермерів та підтримка молодих аграріїв. Україна може застосувати ці підходи для вдосконалення власної системи правового регулювання сімейних фермерських господарств.

Механізми державної підтримки в Україні полягають у тому, що політика державної підтримки сімейного фермерства базується на кількох ключових напрямках:

Перший напрям державної підтримки – це надання грантів та субсидій. Уряд надає гранти на започаткування та розвиток сімейних фермерських господарств, що сприяє їхній фінансовій стабільності. Субсидії спрямовані на закупівлю техніки, насіння, добрив, а також на модернізацію виробництва. Наприклад, програми підтримки від Українського державного фонду підтримки фермерських господарств передбачають часткове покриття витрат на ведення господарської діяльності.

Другий напрям державної підтримки – це дотації на розвиток органічного виробництва. Для стимулювання екологічно чистого виробництва передбачено дотації для фермерів, які переходять на органічні методи господарювання. Програми включають компенсацію витрат на сертифікацію органічної продукції та відшкодування частини витрат на придбання біологічних засобів захисту рослин.

Третій напрям державної підтримки – це кредитні програми для фермерів. В Україні діє програма пільгового кредитування для фермерських господарств, яка дозволяє отримувати кредити за зниженими відсотковими ставками. Частину кредитного навантаження покриває держава, що полегшує доступ фермерів до фінансових ресурсів. Наприклад, урядова програма «Доступні кредити 5-7-9%» включає можливість фермерів отримувати фінансування на розвиток господарства. Однак в Україні система підтримки має певні обмеження: недостатнє фінансування, складні процедури отримання допомоги та обмежений доступ до кредитних ресурсів для малих фермерів.

Для порівняння необхідно навести приклади державної підтримки сімейного фермерства у країнах ЄС. Країни ЄС мають розвинену систему підтримки сімейного фермерства, що базується на механізмах Спільної аграрної політики (CAP), яка фінансується через Європейський фонд сільськогосподарського розвитку (табл. 3).

Таблиця 3 Порівняльна характеристика державної підтримки сімейного фермерства в Україні та країнах ЄС

Критерій	Україна	ЄС (Франція, Польща, Німеччина)
Гранти та субсидії	Надаються державою, але їхній обсяг обмежений, складні процедури отримання.	Фінансуються через CAP, значний обсяг коштів на підтримку фермерів.
Дотації на органічне виробництво	Передбачені, але не завжди доступні для всіх фермерів.	Сильна підтримка органічного сектору, значні державні субсидії.
Кредитні програми	Доступні, але часто важкодоступні для малих фермерів через бюрократичні бар'єри.	Пільгові кредити для фермерів, особливо для молодих аграріїв та кооперативів.
Кооперація фермерів	Державна підтримка кооперації обмежена.	Активне стимулювання кооперативного руху.
Загальний рівень фінансування	Обмежене через нестачу бюджетних коштів.	Високий рівень фінансування завдяки програмам ЄС.

Джерело: узагальнено автором на основі: [4, с. 462–476; 5; 7, с. 1–8; 8, с. 173–175; 9, с. 1090–1092;]

Франція активно підтримує малі фермерські господарства через державні субсидії та дотації. В цій країні діють спеціальні програми фінансової підтримки молодих фермерів, які вперше засновують господарство; велика увага приділяється розвитку органічного сільського господарства, на що виділяються значні кошти [5].

В Польщі здійснюється фінансування через Спільну аграрну політику ЄС, тобто польські фермери мають доступ до субсидій та грантів від ЄС, що дозволяє їм активно модернізувати свої господарства; держава співфінансує агропроекти, спрямовані на впровадження новітніх технологій та підвищення конкурентоспроможності фермерів; особлива увага приділяється програмам підтримки кооперації між фермерами [7].

В Німеччині здійснюється розвиток кооперації та екологічного фермерства шляхом стимулювання об'єднання фермерів у кооперативи, що дозволяє їм ефективніше вести господарську діяльність. Значний обсяг державних ресурсів спрямовується на підтримку

екологічного фермерства, зокрема на розвиток альтернативних методів обробітку ґрунту; діє система пільгового кредитування, яка допомагає малим фермерам розширювати свою діяльність [4].

Тобто, європейська система підтримки більш розгалужена та стабільна, ніж українська, що дозволяє фермерам планувати довгостроковий розвиток господарств. Дані таблиці 3 доводять, що досвід країн ЄС показує ефективну підтримку сімейного фермерства, яка потребує стабільного фінансування, спрощених механізмів доступу до субсидій та кредитів, а також стимулювання кооперації. Україна може використати європейський досвід для вдосконалення власної системи підтримки, зокрема через:

- спрощення бюрократичних процедур для отримання державної допомоги;
- посилення державної підтримки кооперації фермерів;
- збільшення фінансування органічного виробництва та програм модернізації;

- запозичення європейських механізмів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських сімейних фермерських господарств та забезпеченню сталого розвитку аграрного сектору.

Процедура порівняння дозволяє оцінити основні відмінності у підходах, а також виявити сильні та слабкі сторони існуючих програм підтримки. Система підтримки в Україні включає гранти, дотації, пільгове кредитування та кооперацію, однак її обмежують складні бюрократичні процедури та недостатнє фінансування. Структура підтримки в ЄС базується на фінансуванні через Спільну аграрну політику (Common Agricultural Policy - CAP), широкій доступності субсидій, активному стимулюванні кооперації та значних державних інвестиціях у розвиток фермерства.

Основні особливості підтримки сімейного фермерства в Україні полягають у наступному: гранти та субсидії надаються, але їхній обсяг обмежений, а процедура отримання є складною; дотації на органічне виробництво передбачені, однак їх доступність залишається низькою; кредитні програми існують, проте малим фермерам важко їх отримати через бюрократичні обмеження; кооперація фермерів недостатньо розвинена через слабку державну підтримку; обмежене фінансування не дозволяє реалізовувати масштабні реформи та ефективно підтримувати фермерів.

Основні особливості підтримки сімейного фермерства в ЄС наступні: фінансування через CAP забезпечує стабільну та довгострокову підтримку фермерів; субсидії на органічне виробництво значно ширші, що сприяє розвитку екологічного фермерства; пільгові кредити доступні для молодих фермерів і кооперативів, що сприяє їхньому розвитку; активне стимулювання кооперації дозволяє малим фермерам ефективніше конкурувати на ринку; високий рівень державного фінансування створює сприятливе середовище для розвитку аграрного сектору.

Ключові відмінності між Україною та ЄС:

- обсяг фінансування – у країнах ЄС підтримка значно вища завдяки програмам CAP;
- доступність підтримки – у ЄС процедура отримання субсидій та кредитів спрощена, в Україні вона залишається складною;
- кооперація – у ЄС створення фермерських об'єднань активно стимулюється, в Україні підтримка кооперації недостатня;
- розвиток органічного фермерства – у країнах ЄС екологічне господарювання отримує значно більше фінансування та сприяння.

Україна може вдосконалити свою систему підтримки сімейного фермерства, використовуючи європейський досвід, зокрема:

- спрощення процедур отримання субсидій та кредитів для малих фермерів;
- збільшення фінансування для розвитку органічного фермерства;

- активне стимулювання кооперації як засобу підвищення конкурентоспроможності фермерів; розширення участі у міжнародних програмах підтримки фермерства, зокрема через адаптацію механізмів CAP.

Таким чином, розвиток сімейного фермерства в Україні значною мірою залежить від нормативно-правового середовища, яке регулює земельні відносини, податкову політику, фінансову підтримку та можливості кооперації.

Проведений порівняльний аналіз державної підтримки сімейного фермерства в Україні та країнах ЄС дозволив окреслити основні напрями удосконалення нормативно-правового забезпечення українського сімейного фермерства:

1. Спрощення бюрократичних процедур. До цього напрямку належать: скорочення кількості документів, необхідних для реєстрації фермерських господарств; автоматизація процесу подачі заявок на гранти та субсидії через електронні платформи; оптимізація податкової та фінансової звітності для зменшення адміністративного навантаження на фермерів.

2. Доступність фінансових ресурсів. До цього напрямку належать: розширення механізмів державного фінансування фермерів, включаючи гранти, субсидії та безвідсоткові кредити; запровадження державних гарантій для кредитування малих фермерських господарств; спрощення механізмів отримання кредитів через зниження вимог до заставного забезпечення.

3. Адаптація законодавства до потреб фермерів. До цього напрямку належать: вдосконалення податкової політики з урахуванням особливостей сімейного фермерства; гармонізація законодавства з європейськими стандартами ведення сільського господарства; включення до нормативно-правових актів положень про підтримку органічного виробництва та екологічного землеробства.

4. Розвиток кооперації. До цього напрямку належать: законодавче стимулювання створення фермерських кооперативів через податкові пільги та фінансову підтримку; надання грантів та дотацій на розвиток кооперативного збуту та логістики; формування регіональних програм розвитку кооперативного руху для посилення інтеграції малих фермерів у ринкову систему.

Рисунок 1 відображає модель удосконалення нормативно-правового забезпечення сімейного фермерства в Україні, що базується на комплексному підході до реформування законодавчої та фінансової підтримки цього сектору. Запропонована модель включає чотири ключові напрями: спрощення бюрократичних процедур, підвищення доступності фінансових ресурсів, адаптацію законодавства до реальних потреб фермерів та розвиток кооперації. Її реалізація сприятиме зростанню ефективності сімейного фермерства, покращенню його

конкурентоспроможності та інтеграції в економіку країни.

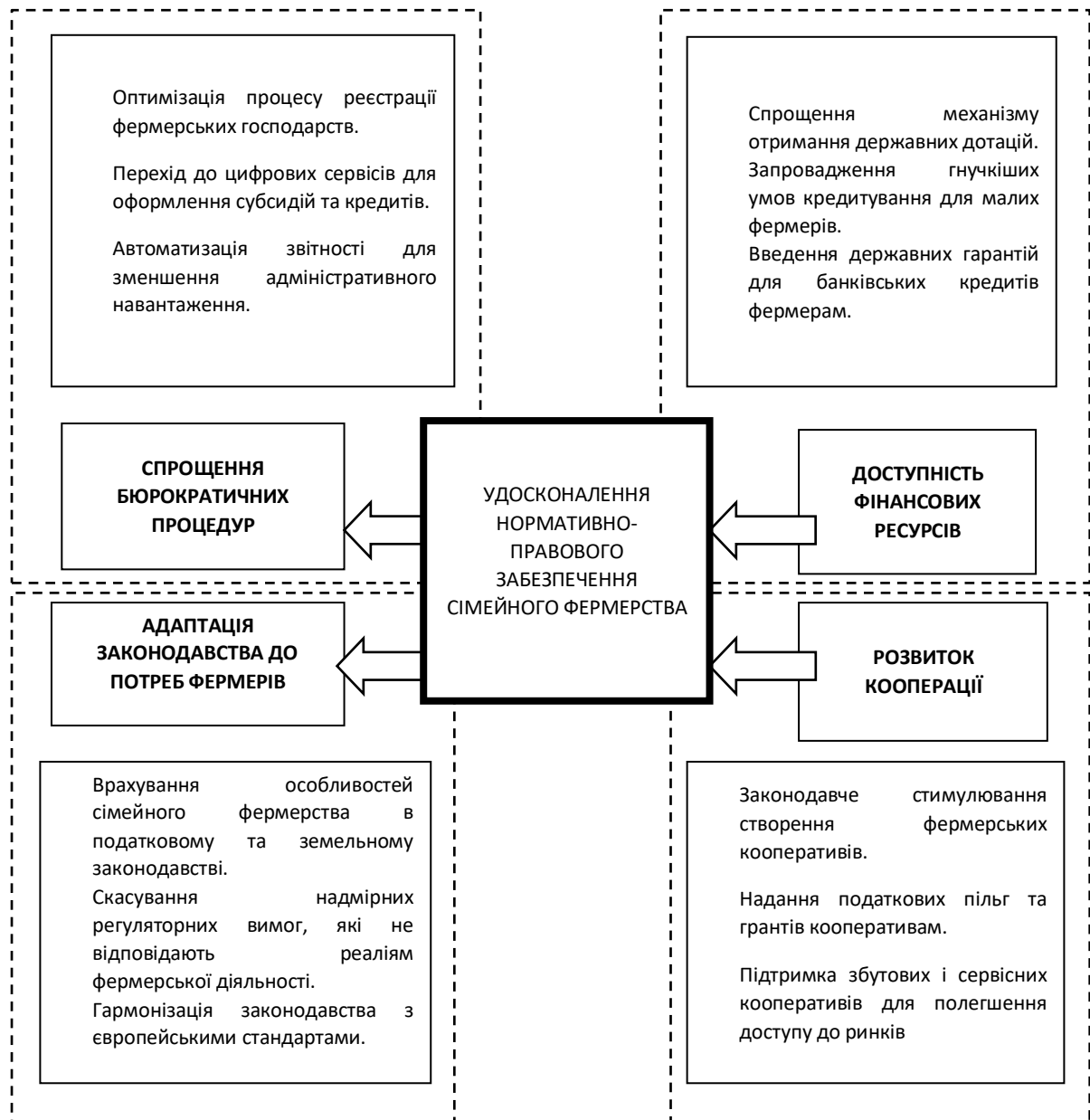

Рисунок 1 - **Модель удосконалення нормативно-правового забезпечення сімейного фермерства в Україні**

Джерело: розроблено автором

Модель наведена на рис. 1 наочно демонструє, що удосконалення нормативно-правової бази має опиратися на комплексний підхід, який охоплює адміністративні, фінансові, законодавчі та кооперативні аспекти. Вона акцентує увагу на ключових реформах, які дозволять зробити нормативно-правове середовище сприятливішим для розвитку сімейного фермерства в Україні.

Висновки. Окреслені проблеми нормативно-правового регулювання суттєво стримують розвиток сімейного фермерства. Для їхнього вирішення необхідно:

удосконалити законодавство, усунувши правові суперечності та уточнивши ключові положення щодо функціонування фермерських господарств;

спростити процедури доступу до державної підтримки, зменшивши бюрократичні бар'єри та підвищивши прозорість механізмів фінансування;

переглянути податкову політику для малих фермерських господарств, забезпечивши більш лояльні умови оподаткування;

інтегрувати політику підтримки сімейного фермерства у загальну стратегію розвитку аграрного

сектору, що дозволить створити цілісну та ефективну систему регулювання.

Усунення зазначених проблем сприятиме створенню більш сприятливого середовища для розвитку сімейного фермерства, що, своєю чергою, сприятиме зміцненню аграрного сектору та розвитку сільських територій.

Порівняльний аналіз державної підтримки сімейного фермерства в Україні та країнах ЄС доводить, що державна підтримка сімейного фермерства є важливим інструментом для забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору. В

Україні та країнах Європейського Союзу існують різні підходи до фінансування та стимулювання фермерських господарств, що визначають рівень їхньої конкурентоспроможності та ефективності.

Реалізація запропонованої моделі удосконалення нормативно-правового забезпечення сімейного фермерства в Україні сприятиме зниженню бюрократичного навантаження, покращенню доступу до фінансування, створенню сприятливого законодавчого середовища та розвитку фермерських об'єднань, що дозволить значно посилити роль сімейного фермерства в економіці України.

Література:

1. Agriculture and Agri-Food Canada. Financial Programs. Government of Canada, 2025. URL: <https://agriculture.canada.ca/en/programs-and-services/financial-programs>.
2. Communication from the Commission 1 to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the Common Agricultural Policy after 2020. European Commission, 2017. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/future-cap/cap-post-2020-communication_en.pdf.
3. Farm Credit Canada. Young and new farmers. FCC, 2025. URL: <https://www.fcc-fac.ca/en/resources/next-generation#X6cjuHP=0>.
4. Fecke W., Feil J., Musshoff O. Determinants of loan demand in agriculture: empirical evidence from Germany. *Agricultural Finance Review*. 2016, 76(4), 462–476. DOI: <https://doi.org/10.1108/afr-05-2016-0042>.
5. Filippi M. The French agricultural cooperative system: An explanatory spatial data analysis. 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/254457423_The_French_agricultural_cooperative_system_An_explanatory_spatial_data_analysis.
6. O Agencji Rynku Rolnego i zmianie niektórych ustaw. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, 2006. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20061781307>.
7. Pawlewicz A., Brodzinska K., Zvirbule A., Popluga D. Trends in the development of organic farming in Poland and Latvia compared to the EU. *Rural Sustainability Research*, 2020. 43(338), 1–8. DOI: <https://doi.org/10.2478/plua-2020-0001>.
8. Pe'er G., Lakner S. The EU's common agricultural policy could be spent much more efficiently to address challenges for farmers, climate, and biodiversity. *One Earth*, 2020, 3(2), 173–175. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2020.08.004>.
9. Pe'er G., Dicks L. V., Visconti P., Arlettaz R., Báldi A., Benton T. G., Collins S., Dieterich M., Gregory R. D., Hartig F., Henle K., Hobson P. R., Kleijn D., Neumann R. K., Robijns T., Schmidt J., Schwartz A., Sutherland W. J., Turbé A., Scott A. V. EU agricultural reform fails on biodiversity. *Science*, 2014, 344(6188), 1090–1092. DOI: <https://doi.org/10.1126/science.1253425>.
10. Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the Common Agricultural Policy. European Commission, 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1307>.
11. Small Business Administration. Loan Program. SBA. U.S., 2025. URL: <https://www.sba.gov/>.
12. Земельний кодекс України № 2768-III від 25.10.2001. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-15>.
13. Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін. Організаційно-економічне забезпечення розвитку сімейних фермерських господарств: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2019. 212 с. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/20329.pdf>
14. Малік М., Шпикуляк О., Мамчур В. Реалізація цілей сталого розвитку України в контексті трансформації особистих селянських господарств у сімейні фермерські. *Виклики часу*, 2020. С. 21-31. DOI: [https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7\(26\)/3](https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7(26)/3).
15. Перспективні форми організації господарської діяльності на селі: наукова доповідь /Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [кол. авторів: Ю.О. Лупенко, О.Г. Шпикуляк, В.Я. Месель-Веселяк та ін.]. К.: ННЦ «ІАЕ», 2019. – 114 с. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/20719.pdf>.
16. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
17. Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств: Закон України № 1067-VIII від 31.03.2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1067-19>.
18. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств: Закон України № 2497-VIII від 10 липня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19#Text>.
19. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України № 1877-IV від 24 червня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>.
20. Про кооперацію. Закон України № 1087-IV від 10.07.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>.
21. Про особисте селянське господарство. Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
22. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 роки (2017). Верховна Рада України. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 664-р). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/664-2017-%D1%80?utm_source=chatgpt.com#Text.
23. Про фермерське господарство. Закон України № 973-IV від 19.06.2003 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#n54>.

References:

1. Government of Canada (2025). Agriculture and Agri-Food Canada. Financial Programs. https://publications.gc.ca/site/archived-archived.html?url=https://publications.gc.ca/collections/collection_2025/aac-aafc/A1-30-2024-eng.pdf.
2. European Commission. (2017). Communication from the Commission 1 to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the Common Agricultural Policy after 2020. https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/future-cap/cap-post-2020-communication_en.pdf.
3. FCC (2025). Farm Credit Canada. Young and new farmers. <https://www.fcc-fac.ca/en/resources/next-generation#X6cjuHP=0>.
4. Fecke, W., Feil, J., & Musshoff, O. (2016). Determinants of loan demand in agriculture: empirical evidence from Germany. *Agricultural Finance Review*, 76(4), 462–476. DOI: <https://doi.org/10.1108/afr-05-2016-0042>.
5. Filippi, M. (2011). The French agricultural cooperative system: An explanatory spatial data analysis. https://www.researchgate.net/publication/254457423_The_French_agricultural_cooperative_system_An_explanatory_spatial_data_analysis.
6. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (2006). Ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. O Agencji Rynku Rolnego i zmianie niektórych ustaw. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20061781307>.
7. Pawlewicz, A., Brodzinska, K., Zvirbule, A., & Popluga, D. (2020). Trends in the development of organic farming in Poland and Latvia compared to the EU. *Rural Sustainability Research*, 43(338), 1–8. DOI: <https://doi.org/10.2478/plua-2020-0001>.
8. Pe'er, G., & Lakner, S. (2020). The EU's common agricultural policy could be spent much more efficiently to address challenges for farmers, climate, and biodiversity. *One Earth*, 3(2), 173–175. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2020.08.004>.
9. Pe'er, G., Dicks, L. V., Visconti, P., Arlettaz, R., Báldi, A., Benton, T. G., Collins, S., Dieterich, M., Gregory, R. D., Hartig, F., Henle, K., Hobson, P. R., Kleijn, D., Neumann, R. K., Robijns, T., Schmidt, J., Schwartz, A., Sutherland, W. J., Turbé, A., & Scott, A. V. (2014). EU agricultural reform fails on biodiversity. *Science*, 344(6188), 1090–1092. DOI: <https://doi.org/10.1126/science.1253425>.
10. Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the Common Agricultural Policy. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1307>.
11. U.S. (2025). Small Business Administration. Loan Program. SBA. <https://www.sba.gov/>.
12. Parliament of Ukraine. (2001). Land Code of Ukraine dated 25.10.2001 No. 2768-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-15>.
13. Lupenko, Y.O., Malik M.Y., Shpykulyak O.G. et al. (2019). Organizational and economic support for the development of family farms: monograph. Kyiv: NNC "IAE", 212 p. <http://repository.vsau.org/getfile.php/20329.pdf>.
14. Malik, M., Shpykulyak, O., & Mamchur, V. (2020). Implementation of the Sustainable Development Goals of Ukraine in the Context of the Transformation of Individual Peasant Farms into Family Farms. *Challenges of Time*, pp. 21-31. DOI: [https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7\(26\)/3](https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7(26)/3).
15. Lupenko, Y.O., Shpykulyak, O.G., Mesel-Veselyak, V.Y. and others (2019). Promising forms of organizing economic activity in the countryside: scientific report / National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics". Kyiv: NSC "IAE". 114 p. <http://repository.vsau.org/getfile.php/20719.pdf>.
16. Parliament of Ukraine. (2010). Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 No. 2755-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
17. Parliament of Ukraine. (2016). On Amendments to the Law of Ukraine "On Farming" to Encourage the Creation and Operation of Family Farms: Law of Ukraine No. 1067-VIII of March 31, 2016. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1067-19>.
18. Parliament of Ukraine. (2018). On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Laws of Ukraine on Stimulating the Establishment and Activity of Family Farms: Law of Ukraine No. 2497-VIII of July 10, 2018. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19#Text>.
19. Parliament of Ukraine. (2004). On State Support for Agriculture in Ukraine: Law of Ukraine No. 1877-IV of June 24, 2004. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>.
20. Parliament of Ukraine. (2003). On Cooperation. Law of Ukraine No. 1087-IV of 10.07.2003. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>.
21. Parliament of Ukraine. (2003). On personal peasant farming. Law of Ukraine No. 742-IV of 15.05.2003. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>.
22. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017). On approval of the Concept of Development of Farms and Agricultural Cooperation for 2018–2020. Parliament of Ukraine. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 664-p. https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/664-2017-%D1%80?utm_source=chatgpt.com#Text.
23. Parliament of Ukraine. (2003). On Farming. Law of Ukraine No. 973-IV of June 19, 2003. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#n54>.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License